

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1969:17

Lu 303

FORNÄMNING NR ~~42:5~~ 151 INOM GÖTEBORGS STAD

12:S 151 BOPLATSOMRÅDE

- a) Stenåldersboplats, troligen delvis gropkeramisk med en härd C-¹⁴ daterad till 1675 \pm 100 f. Kr.
- b) Platsen för bebyggelse och järnframställning genom C-¹⁴ analyser daterad till 915 - 1005 \pm 100 e. Kr.
- c) Fyndplats för glaserad keramik från historisk tid.

LÄGE, TOPOGRAFI, VEGETATION OCH HÖJD ÖVER HAVET

(Jfr introduktionen till Skäggeredsområdet)

Boplatsen var belägen på fastigheten Skäggered 1:2 i förutvarande Björlanda socken nu Göteborgs stad. Den låg vid mynningen av en mindre gip inom bergsområdet öster om Syrhåladalen. I sydväst och nordöst begränsades platsen av bergsområden med kala berghällar och mellanliggande moränfyllda, delvis försumpade svackor. Gipen smalnade av mot sydöst och var i sina inre delar kraftigt försumpad. Åt nordväst öppnade sig området ned mot platsen för de nuvarande Skäggeredsgårdarna och ut mot ett större, öppet fält, vilket bildade en utvidgning av den i väster belägna Syrhåladalen.

Området utgjordes dels av en mindre åker, genom en terrasserad kant avgränsad från det försumpade området i gipens inre del, dels av en gräsmatta i trädgården till en av Skäggeredsgårdarna (fig 1, 6 och 7).

Området ligger mellan 12-16 m över havet.

GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA

Grävningstid: 7 maj - 4 juli 1969, parallellt med andra arbeten inom Skäggeredsområdet. Undersökningen utfördes av Göteborgs arkeologiska museum. Arbetet leddes av H. Olsson. I övrigt deltog under olika tider M. Arin, I. Ernstsson, E. Karlström, A. Robertsson, E. Weiler och B. Wikgren. Arbetare från Göteborgs stads gatukontor var E. Andersson, H. Rist,

S. Salomonsson och G. Strand.

Den yta inom vilken upptogs provgropar var ca 3 600 kvm och avbanad och totalundersökt yta var ca 300 kvm.

Arbetstid i fält: 490 arkeologtimmar, 471 grovarbetstimmar och 2,5 maskintimmar.

UNDERSÖKNINGSFÖRLOPP

I samband med provsonderingen inom Skäggeredsområdet (jfr introduktionen) upptogs inom det aktuella området groparna nr 23-28.

I groparna nr 24, 27 och 28 påträffades ett sot- och kol-färgat skikt med skörbränd sten. I anledning härav upptogs ytterligare 16 provgropar nr 301-316. Kring några av de fyndförande groparna upptogs meterrutor, varefter tre områden maskinavbanades och rensades, ytområde 1-3 (Y1-Y3, fig 1). De inom dessa ytområden framkomna mörkfärgningarna och konstruktionerna genomgrävdes.

I de upptagna provgroparna tillvaratogs följande fynd.

FYNDTABELL

Pg nr	Bränd lera	Flinta avslag		Flinta redskap			
		gr	st	gr	art	st	gr
25		1	1				
28		1	20				
301		1	9				
303				avslag med retusch	1	9	
304				avslag med retusch	1	50	
305		1	71				
308		2	80				
309		1	10				
310		1	1				
311	25	14	149	avslag med retusch	1	17	
312		4	41	avslag med retusch	1	30	
Sa	25	26	382				

Y T O M R Å D E 1

LÄGE OCH BESKRIVNING

Området låg i östra hörnet av den ovannämnda åkern, ca 10 m från den ca 0,5 m höga, terrasserade kanten, som avgränsade åkern från de försumpade partierna i gipens inre del. Åt nordöst gick ytområdet fram till åkerkanten, som här begränsades av en drygt meterhög bergkant (fig 7).

Inom ytområde 1 fanns, under ett 0,4-0,5 m tjockt matjordslager, i en omgivande, hårt packad sand, ett fläckigt och oregelbundet sot- och kollager, i vilket kunde urskiljas en del mer markanta kolkoncentrationer, jämte en mängd småsten varav åtskilliga koncentrationer var skörbrända. I den omgivande sanden förekom fläckvisa inslag av lerblandning.

ARBETSBESKRIVNING

Ett rutnät utlades över det avbanade området (ruta 1-20, vardera med 2 meters sida, fig 2). De framrensade mörkfärgningarna genomgrävdes och fynden tillvaratogs samlade från de olika rutorna, i den mån fynden ej ansågs kunna sammanställas med någon särskild konstruktion.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Kolkoncentrationerna förekom främst i områdets norra hörn dels i en fläckvis avbruten sträng ca 6x1 m (NÖ-SV) (= A på fig 2), vilken gick in mot den bergkant, som bildade gräns för avbaningen, dels i en kraftig koncentration, som löpte utefter denna kant, närmast vinkelrätt mot den förra och som främst kunde iakttagas i schaktväggen (= D på fig 2). I direkt anslutning till dessa koncentrationer och framför allt innanför dem, i det hörn som kolkoncentrationerna bildade, förekom rikligt med småsten 0,1-0,3 m stora, varav flertalet var kraftigt skörbrända.

Närmast in mot schaktkanten och kolkoncentrationen (D) i schaktväggen fanns denna småsten tätt samlad ca 0,25 m djupt och liggande på sand. Denna stenpackning var tätast inom rutorna 18-19 och glesnade därefter ut mot sydväst, för att inom ruta 11 endast bestå av enstaka spridda stenar.

Sot och kol förekom genom hela stenpackningen ned till dess botten. Detta sot- och kollager fortsatte också utanför stenpackningen åt öster och tunnade successivt ut i rutorna 16 och 20.

Kolkoncentrationen A hade samma djup som det övriga kollageret och skiljde sig endast från detta genom ett kraftigare inslag av kol, vilket fick den att framträda svartare än det innanför liggande området. Samma var förhållandet med kolkoncentrationen D längs nordöstra schaktväggen och här kunde, genom fiberriktningen på de tillvaratagna, ibland relativt stora kolstyckena, konstateras att träet legat parallellt med denna schaktkant och alltså parallellt med den bergkant, som här begränsade ytområdet.

Utanför detta område med den tätare stensamlingen fanns två gropar i sanden, fyllda av sot och kol och enstaka skörbrända stenar. Groparna hade skålformade bottnar och i dem fanns enstaka stycken av järnslag och bitar av bränd lera. Den ena gropen (= B, fig 2) var ca 2,2 m diam och 0,2 m djup, den andra (= C, fig 2) var 1,3 m diam och 0,4 m djup.

Mellan och utanför de beskrivna koncentrationerna förekom spridda sot- och kolfläckar i den omkringliggande sanden.

Över hela området förekom spridda stycken av järn och järnslag och bitar av bränd lera. Dessutom påträffades brynen, nitar, spikar och en hästsko. Likaså förekom enstaka, spridda flintor, varibland avslag. Den påträffade flintan kunde ej i fråga om läget, skiljas från övriga fynd.

FYNDTABELL 1 (Fynd inom Y 1)

Fynd nr	Grävningss-enhet	Keram- mik	Kol	Bränd lera	Järn eller slagg		Övrigt
		gr	gr	gr	art	gr	
109	Ruta 1	2			Järnspik + fragm	42	Flinta se tab 2
					Slagg	18	
110	Ruta 1+2			8	Järnfragm	3	Flinta se tab 2
					Slagg	3	
111	Ruta 3				Slagg	238	Flinta se tab 2
112	Ruta 5			9	Järnspik + fragm	16	Flinta se tab 2
					Slagg	14	
113	Ruta 6			54	Järnspik?	10	Flinta se tab 2
114	Ruta 7		2	260	Järn	58	Flinta se tab 2
					Slagg	710	
115	Ruta 8			108	Järn	16	Flinta se tab 2
					Slagg	421	
116	Ruta 10			46	Slagg	12	Flinta se tab 2
117	Ruta 11			45	Järn	4	Bryne 1 st 55 gr
					Slagg	372	
100	Ruta 12	7			Järn	40	Flinta se tab 2
118	Ruta 14		14	10			
119	Ruta 15		10	24	Slagg	191	Flinta se tab 2 Bryne 1 st 42 gr
120	Ruta 17				Slagg	35	
123	Ruta 18		72				Bryne 1 st 27 gr
106	Ruta 19						
122	Ruta 19		109				Flinta se tab 2
121	Ruta 20						
6	Grop B			6			Flinta se tab 2
10	Grop B				Järn nit fragm	10	

Fynd nr	Grävningse- nhet	Kera- mik	Kol	Bränd lera	Järn eller slagg		Övrigt
		gr	gr	gr	art	gr	
14	Grop B				Slagg	153	
15	Grop B				Slagg	84	
16	Grop B				Järn	3	
103	Grop B				Järn	17	
101	Grop C				Järnspik	6	
107	Grop C			28	Slagg	85	
124	Rensning av hela ytomr 1	60		105	Hästska	139	Kritpipa? fragm
					Järn	49	1 st 6 gr
					Slagg	65	Bryne 1 st 36 gr
							Flinta se tab. 2
Sa		69	207	703			

FYNDTABELL 2 (Flinta inom Y 1)

Fynd nr	Grävningse- nhet	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
		st	gr	st	gr	art	st	gr
109	Ruta 1	2	6	3	20			
111	Ruta 3	3	50	4	24	Spänkärna fragm	1	23
112	Ruta 5			4	70			
113	Ruta 6	3	28	5	50			
115	Ruta 8	4	71			Avsl m retusch	1	78
116	Ruta 10	5	80	6	97			
118	Ruta 14	3	11	3	61			
119	Ruta 15	2	19					
121	Ruta 20			1	7	Avsl m retusch	1	1
124	Hela ytomr	15	182	18	277	Avsl m retusch	2	21
Sa		37	447	45	606			

Fyndbeskrivning se efter ytområde 3.

TOLKNING

Den relativt rikliga förekomsten av järnslag visat att det på platsen bör ha funnits en ugn för järnframställning. Hur denna ugn varit konstruerad går ej att med säkerhet avgöra, då resterna nu var utdragna över en stor yta, men det förefaller möjligt att ugnen skulle vara av samma typ, som en ugn, vilken undersökts av I. Serning i Dysdalen, Älvdalens sn 1963 ¹⁾.

Denna ugn var ej nedgrävd, utan stöttades av en hög av sand och sten och av en runt denna hög lagd timring av stockar. Själva ugnens väggar bestod av bränd lera. Resterna av en motsvarande timring vid Skäggered föreligger vid de kraftigt kolbemängda partierna A och D, fig 2, medan den hög, som omgivit själva ugnen nu var utdragen, främst åt söder och sydväst.

Troligen kan då de två utanför liggande groparna (B och C, fig 2) utgöra de härdar vilka använts för återupphettning då järnet skulle bankas rent från slag ¹⁾.

Två C-¹⁴ prover från Skäggeredsanläggningen (fynd 122, 123) har daterats till 915 respektive 995 \pm 100 e. Kr. (se exkurs 2). Den undersökta anläggningen i Dysdalen har givit C-¹⁴ datering till ca 1300, men tillhör samma typ av ugnar som de, vilka undersökts i Sunnanäng i Leksands socken och där C-¹⁴ dateringarna ligger mellan ca 870 - 1140 e. Kr. ¹⁾

Y T O M R Å D E 2

LÄGE OCH BESKRIVNING

Området låg på en mindre platå i nordöstra hörnet av åkern (fig 1). Denna platå, som också odlats, var skiljd från resten av åkern, av en kal berghäll i sydväst, vilken utgjorde en fortsättning av den bergkant, som begränsade ytområde 1 (fig 1 och 7). I övrigt begränsades området av vägen till Skäggeredsgårdarna i nordöst och av ett mindre bergsparti i nordväst.

Området var täckt av ett 0,3-0,4 m tjockt matjordslager och under detta, i morän, fanns ett stort antal mörkfärgningar

av mycket varierande storlek och form (fig 3). Dessa avtecknade sig mot den ljusare moränen och bestod dels av humusfärgningar, dels av kol- eller sotfläckar. I ytområdets östra del fanns rikligt med större stenar, vilka låg längs med en sträng bestående av en humusnedfärgning i moränen (fig 3 och 8).

ARBETSBESKRIVNING

Efter maskinavbaning och framrensning av hela ytan genomgrävdes varje mörkfärgning till hälften, med stor spade. I de fall då detta ansågs befogat rensades den så erhållna profilen och resten av mörkfärgningen fingrävdes. Genom den grå grussträngen i ytområdets östra del drogs ett 1 m brett schakt.

GRÄVNINGSIKTTAGELSER (fig 3)

Den dominerande mörkfärgningen utgjordes av en ca 12 m lång och 0,6 m bred rand (nr 33), vilken löpte i riktning nordväst-sydöst över områdets norra del. Närmast vinkelrätt mot denna, vid dess nordvästra del, fanns en oregelbunden rand (nr 308) ca 3,5x0,4 meter. Ca 7 m söder om nr 33 fanns en mindre rand ca 2,0x0,5 meter (nr 36) i ungefärlig riktning nordväst-sydöst, dock ej helt parallellt med nr 33. Ytterligare två mindre, oregelbundna mörkfärgningar förekom (nr 37 och 129).

Fyra härdar fanns inom området (nr 4, 34, 35, 66), varav en (66) låg i ytområdets nordöstra kant medan de övriga fanns centralt inom området.

Förutom de uppräknade mörkfärgningarna fanns ett stort antal, närmast runda med en diameter mellan ca 0,1-0,5 meter. De flesta av dessa (markerade med ● på fig 3) utgjordes av små stolphål med en diameter mellan 0,05-0,15 m och ett djup mellan 0,1-0,3 meter, oftast med spetsig botten. Mörkfärgningen i dessa utgjordes som regel av humus, dock med inslag av sot hos dem, som fanns i nära anslutning till någon av härdarna. Det går ej att avgöra om några av dessa stolphål har samband med övriga konstruktioner. Det största antalet

utgör säkerligen spår av hässjestörrar, nedsatta i samband med skörd vid senare tiders odling (en utförligare redovisning av storlek, utseende och material hos dessa stolphål finns i GAM:s arkiv).

De övriga, närmast runda mörkfärgningarna hade följande utseende (fig 4)

Nr	Diam i m	Djup i m	Bottnens utformning	Material	Fynd	Anm
3	0,2	0,2	rundad	humus	44, flinta bränd lera	2 stenar i kanten
22	0,25	0,4	oregelb	humus		2 stenar 0,1 resp 0,15 m i mörkfärgn
23	0,2	0,15	rundad	sot		
38	0,2	0,2	rundad	humus		
39	0,2	0,2	spetsig	humus		2 stenar 0,1 m stora i kanten
41	0,2	0,15	rundad	humus		1 sten 0,15 m i kanten
42	0,2	0,15	rundad	humus		2 stenar i kanten
43	0,2	0,15	rundad	humus		
48	0,4	0,1	rundad	humus+kol		
84	0,3	0,2	rundad	humus+kol	68, kol	2 stenar i kanten
85	0,2	0,15	oregelb	humus		
88	0,2	0,25	spetsig	humus		delvis under nr 33
111	0,35	0,3	rundad	sot	53, flinta	
113	0,3	0,1	oregelb	humus+kol		
115	0,5	0,15	rundad	humus+kol	70, kol	
127	0,3	0,15	rak	sot, kol	23, kol, br. ben, br. lera	
138	0,2	0,1	se anm	humus+kol		gick ned till berget
142	0,35	0,2	rundad	humus+sot		1 sten 0,07 m i mörk- färgningen
166	0,3	0,25	rundad	humus		

Nr	Diam i m	Djup i m	Bottnens utformning	Material	Fynd	Anm
167	0,25	0,1	rundad	sot		1 sten 0,15 m i kanten
169	0,4	0,1	oregelb	humus	24, bränd lera	2 stenar 0,2 m i kanten
170	0,25	0,1	rundad	sot		
192	0,3	0,15	spetsig	humus+ kol	57, flinta	
196	0,2	0,15	oregelb	humus		
203	0,35	0,2	rundad	humus		
208	0,3	0,1	rundad	humus		2 stenar 0,1 m i mörkfärgningen
303	0,2	0,25	spetsig	humus		
311	0,4	0,35	rak	humus+ kol		delvis under nr 308
312	0,5	0,2	rundad	humus		
313	0,5	0,1	rundad	humus		
317	0,25	0,3	rundad	humus		

De flesta av dessa mörkfärgningar torde kunna tolkas som stolphål (fig 4). Osäkerhet, framför allt på grund av den flacka profilen föreligger beträffande nr 48, 113, 115, 138, 167, 169, 170, 208, 312 och 313.

De övriga mörkfärgningarna och härdarna hade följande utseende:

Nr 33. Mörkfärgningen bestod till övervägande del av humus, men med enstaka inslag av kolstrimmor, där fiberriktningen på de framtagna kolstyckena gick i mörkfärgningens längdriktning. I sin mellersta och östra del var denna mörkfärgning ca 0,1 m djup, med ett skålförmigt tvärsnitt. I väster delades anläggningen i två smalare strängar (fig 4 och 9), varav den nordligaste var ca 0,1 m djup, medan den södra strängen endast hade ett djup av 3-5 cm. Denna södra sträng låg delvis över stolphål nr 88. Anläggningen löpte i sin mellersta del delvis över ett ca 0,8 m stort, jordfast block i moränen, (fig 3). På två ställen tillvaratogs kol (fynd 47,

48) och i övre delen av moränen under anläggningen låg dessutom enstaka flintor varibland ett flertal avslag (fynd 65).

Nr 36: Mörkfärgningen var endast ca 5 cm djup och bestod till övervägande del av humus men med fläckvisa inslag av sot. I denna mörkfärgning låg flinta, varibland avslag och en knuta och ett litet stycke bränd lera (fynd 63).

Nr 37: Mörkfärgningen var ca 1,0 x 0,2 m (Ö-V) och ca 0,1 m djup. Den bestod av en kraftig sotfärgning. I gruset omedelbart under anläggningen låg ett flintavslag (fynd 64).

Nr 129: Mörkfärgningen var ca 0,6 x 0,25 m (Ö-V) och med ett största djup av 0,15 m, ca 0,2 m från östra kanten. Materialet bestod enbart av humus i vilken låg en flintskärva (fynd 54).

Nr 308: Mörkfärgningen bestod av humus med enstaka inslag av kolstrimmor i anslutning till stolphålet nr 311. Den var ca 0,1 m djup med ett skålformigt tvärsnitt. I anläggningens norra del låg två flintskärvor och några små fragment av bränd lera (fynd 73).

Härdarna utgjordes av skålformade nedgrävningar i moränen, fyllda av sot, kol och skörbrända stenar. Nr 4 var ca 1,25 x 0,65 m (NÖ-SV). Härden hade skadats av provgrop 311, vilken gått rakt genom dess centrala del och det största djup som kunde uppmätas i profilen till provgropen var ca 0,15 m. I de bevarade partierna förekom endast glest med skörbrända stenar, men ett stort antal stenar upptogs vid grävandet av provgropen. Inga fynd förekom, som kunde knytas direkt till denna anläggning.

Nr 35 var närmast rund, ca 0,8 m i diameter och 0,2 m djup. I anläggningen låg ett flertal stycken bränd lera (fynd 21).

Nr 34 utgjordes av två nedgrävningar i moränen (fig 10). Den nordligaste (34 a, fig 4) var närmast rund, ca 1,4 m i diameter och 0,3 m djup. Anläggningen var fylld av sot, kol och skörbrända stenar och mellan dessa låg enstaka stycken av järnslag, bränd lera, enstaka brända ben och

ett slaggartat stycke av obestämt material. Dessutom förekom flinta, varibland avslag (fynd 49). Ca 0,1 m från denna hård, men klart åtskild av mellanliggande morän fanns ytterligare en rund nedgrävning (nr 34 b) ca 0,4 m i diameter och 0,3 m djup. Även denna hade en skålformad botten och var fylld av sot och enstaka kolstycken. Däremot förekom inga stenar och ej heller några fynd i denna grop. Över de båda nedgrävningarna låg ett ca 0,1 m tjockt lager av sot, kol och skörbrända stenar, vilket gjorde att de först efter borttagandet av detta lager kunde skiljas åt.

Härden nr 66 låg i områdets nordöstra kant och doldes till en del av schaktmassorna. Dess diameter var ca 1,1 m och djupet 0,3 m. Anläggningen innehöll sot, kol och skörbrända stenar. I övre delen av denna anläggning låg mellan stenarna ett fragment av en tjocknackig, slipad yxa, en skivskrapa, ett retuscherat flintstycke och ett stort antal flintskärvor varibland åtskilliga avslag (fynd 67). Ca 0,4 m väster om denna hård låg en mindre koncentration av flinta, varibland en skivskrapa och ett flertal avslag. Tillsammans med flintan låg också två skärvor av glaserad keramik (fynd 40).

Den koncentrerade stenanhopningen i ytområdets östra del låg i en grund svacka, som bildades mellan berghällen i söder och vägen till Skäggeredsgårdarna, på vars andra sida åter stack upp berghällar, i norr (fig 1). Stenarna, som var 0,3 - 0,6 m stora, låg i moränens övre del men gick också upp i det överliggande matjordslagret. Under matjordslagret förekom ned i moränen en humusnedfärgning ca 0,15 m djup, med ett skålformat tvärsnitt, vilken löpte i en 0,6 - 0,8 m bred sträng från öster fram mot hård nr 35. Stenarna låg företrädesvis koncentrerade till denna sträng (fig 3). Mellan stenarna, i matjordslagrets undre del, låg ett handtag till en trefotsgröta, fragment av en kritpipa, ett par kraftigt förrostade järnfragment, enstaka bitar av bränd lera och flinta, varav en spånskrapa, ett retuscherat avslag, en kärna och ett flertal avslag, jämte några stycken av ett blåfärgat okänt material (fynd 76). Fynden förekom blandade i matjorden och någon stratigrafisk åtskillnad av dem kunde ej iakttagas.

Också i områdets nordvästra del, i anslutning till de grunt liggande berghällarna förekom rikligt med sten, företrädesvis 0,1 - 0,3 m stora i moränen, däremot var den yta inom vilken mörkfärgningarna framträdde relativt stenfri.

Över hela ytområdet låg i gränsskiktet mellan matjordslagret och den underliggande moränen en stor mängd flinta, varibland två spånskrapor och ett stort antal avslag och spån, varav flera retuscherade. Dessutom låg i samma nivå enstaka kraftigt förrostade fragment av järnföremål, kritpipefragment och fragment av glaserat rödgods (fynd 76).

TOLKNING

På platsen finns spår från minst två bebyggelseskedan. Detta understrykes också av erhållna C-14 dateringar, där den ena pekar på senneolitisk tid (kol från härd 66, fynd 67, $1675^{\pm}100$ f. Kr. se Exkurs 2.) Beträffande de olika stolphålen eller andra anläggningarna är det omöjligt att avgöra om de i något fall härrör från den neolitiska bosättningen.

Dessutom föreligger tre dateringar från vikingatid (anl. 33, fynd 48, $970^{\pm}100$ e.Kr., anl. 34 a, fynd 49, $1005^{\pm}100$ e.Kr. och anl. 127, fynd 23, $1005^{\pm}100$ e.Kr. se Exkurs 2). Dessa tre anläggningar torde utgöra rester av konstruktionsdetaljer från en rektangulär byggnad. Den enda anläggning som kunnat tolkas som rester efter en vägg är den långa mörkfärgningen nr 33. Eftersom brandspår saknas på platsen m.u.a. härdarna förefaller det troligt att huset rivits och byggnadsmaterialet bortförts. Nr 33 skulle då kunna uppfattas som resterna efter en syll, vilken ej blivit uppbruten, eller möjligen efter två stockar, vilka givit upphov till de parallella strängarna i mörkfärgningens västra del. Huset synes ha haft en härd placerad mitt på golvet (nr 34 a), möjligen använd i samband med järnbearbetning, vilket indiceras av fynden av järnslag och bränd lera. Att byggnaden ej tjänat bostadsändamål kan möjligen understrykas av den totala frånvaron av förhistorisk keramik i fyndmaterialet. Om den mindre gropen intill (nr 34 b) möjligen kan tänkas ha samband med någon form av blästeranordning, eller endast

utgör ytterligare ett stolphål är osäkert. Någon form av förbindelse mellan de båda groparna förelåg inte. Om denna härd varit placerad i husets centrumlinje, så skulle möjligen stolphålen nr 111, 142 och 192 vilka ligger i linje med härdens mitt parallellt med anläggning 33, kunde antyda att mittåsen uppburits av en stolprad (fig 4).

Stolphålet nr 127 kan också tidsmässigt sammanställas med byggnaden, men det är alltför osäkert att kunna säga om detta tyder på ytterligare några stolpar, vilka invändigt burit upp en takkonstruktion.

Stenansamligen i öster, jämte den befintliga humusnedfärgningen torde utgöra resterna av en väg, som lett fram till byggnaden.

FYNDTABELL 3 (Fynd inom Y 2)

Fynd nr	Anl. nr	Keramik	Kol	Bränd lera	Övrigt	
		gr	gr	gr		gr
21	35			170		
23	127		28	31	Br. ben	<1
24	169			5		
40		62			Flinta se tab 4	
44	3			4	Flinta se tab 4	
47	33		22			
48	33		45			
49	34a		13	184	Slagg Br. ben Obestämt material Flinta se tab 4	115 2 8
53	111				Flinta se tab 4	

Fynd nr	Anl. nr	Kera- mik	Kol	Bränd lera	Övrigt	
		gr	gr	gr	gr	
54	129				Flinta se tab 4	
57	192				Flinta se tab 4	
63	36			1	Flinta se tab 4	
64	37				Flinta se tab 4	
65	33				Flinta se tab 4	
67	66		5		Flinta se tab 4	
68	84		1			
70	115		<1	12		
73	308			1	Flinta se tab 4	
75	Rensn.	12		114	Järn Kritpipa fragm. Okänt material Flinta se tab 4	186 4 1
76	Sten- packn. i ö	34		52	Järn Kritpipa fragm. Okänt material Flinta se tab 4	22 16 2
Sa		108	115	674		

FYNDTABELL 4 (Fynd inom Y 2)

Fynd nr	Anl. nr	Flinta redskap			Flinta avslag		Flinta övrig	
		art	st	gr	st	gr	st	gr
40		Skivskrapa	1	16	9	290	7	186
44	3						1	2
49	34a				5	30	2	15
53	111				1	18		
54	129						1	8
57	192						1	30
63	36	Knuta	1	119	4	57	1	46
64	37				1	10		
65	33				12	140	11	122
67	66	Tjocknack. slipad yxa fragm.	1	60	34	440	18	440
		Skivskrapa	1	21				
		Flintstycke med retusch	1	47				
73	308				2	2		
75	Rensn.	Spånskrapor	2	22	180	2655	147	4101
		Spån med pa- rallellhuggn.	1	28				
		Avslag med retusch	7	110				
76	Sten- packn. i Ö.	Kärna	1	41	15	288	16	750
		Spånskrapa	1	3				
		Avslag med retusch	1	15				
Sa					263	3930	208	5700

Fyndbeskrivning se efter ytområde 3.

Y T O M R Å D E 3

LÄGE OCH BESKRIVNING

Området låg i östra delen av den nuvarande trädgården till en av gårdarna, omedelbart norr om åkern med Y 1 och Y 2, men skilt från det sistnämnda området av en mindre bergsrygg. Platsen utgjordes av ett trångt hörn begränsat i söder av denna bergsrygg och i öster och norr av nuvarande vägen, på vars andra sida berghällarna åter gick i dagen. (Fig 1).

I detta hörn fanns en mycket oregelbunden stenpackning, till stor del bestående av skörbränd sten. Anläggningen låg under ett ca 0,1 - 0,2 m tjockt matjordslager, men enligt uppgift av markägaren hade detta område tidigare schaktats av i avsikt att jämna ut den åt nordväst sluttande trädgården.

ARBETSBESKRIVNING

Området avtorvades så att begränsning av stenpackningen erhöles åt norr, öster och söder, medan den däremot syntes fortsätta i en smalare sträng åt nordväst (fig 5). Ca 1/3 av stenpackningen fingrövdes, varefter resten genomgicks med stor spade.

GRÄVNINGSIKTTAGELSER

Stenpackningen utgjordes av endast ett lager sten, som regel 0,1 m stora (endast ett fåtal större, 0,2 m). Flertalet stenar var skörbrända och hela packningen låg på ett ca 0,1 m tjockt, kraftigt sotfärgat lager över moränen. Det sotfärgade lagret hade en vidare utbredning än den relativt väl avgränsade stenpackningen (fig 5). Enstaka kolstrimmor förekom i detta sotfärgade lager.

Fynden låg endast i stenpackningen eller i matjordslagret över denna medan däremot det sotfärgade lagret var helt fyndtomt. Dessa utgjordes av ett järnfragment, glaserade keramikskärvor, fragment av kritpipor, bränd lera, samt ett fåtal flintskärvor, varibland avslag (fynd 30, 31 och 32). Den brända leran låg endast mellan stenarna i stenpackningen, medan övriga fynd förekom både mellan dessa stenar och i den överliggande matjorden.

FYNDTABELL 5 (Fynd inom Y 3)

Fynd nr	Lager	Keramik	Flinta avslag		Flinta övrig		Övrigt	
			st	gr	st	gr	art	gr
30	Mat-jorden	50	3	20	5	35	Järn	4
							Krit-pipa fragm.	2
31	I stenpackn.	12	1	20			Bränd lera	52
							Krit-pipa fragm.	8
32			2	31	3	12		
Sa		62	6	71	8	47		

FYNDBESKRIVNING (för hela boplatsoområdet 12:S 151)

Den påträffade järnslaggen består, förutom ett stort antal småbitar, av stycken mellan 5 - 8 cm stora, varav ett fåtal har en närmast skålad form (fynd 11, 117, 124 inom Y 1) och en liknande form kan också iakttagas på några av de brända lerstyckena.

De starkt förrostade järnföremålen kan i inget fall med säkerhet hänföras till förhistorisk tid.

Den påträffade keramiken utgöres genomgående av glaserat eller oglaserat rödgods från historisk tid. Några fragment av trefots-grytor förekommer.

Bland flintartefakterna dominerar de obearbetade avslagen. Här förekommer dels relativt tunna och breda avslag, dels långa spån.

Två spånkärnor förekommer, varav den ena är närmast cylindrisk medan den andra endast föreligger i fragment.

Det påträffade yxfragmentet (fynd 67) härrör från en slipad, tjocknackig yxa, med ett vid nackändan rektangulärt tvärsnitt.

SAMMANFATTNING

Boplatsområdet var beläget i en väl skyddad gip i bergsområdet öster om Syrhåladalen. Spåren härrör dels från en neolitisk bosättning med fynd av ett yxfragment, spån- och skivskrapor, två spånkärnor och avslag och spån av flinta, dels från en vikingatida bebyggelselämning och järnframställningsplats.

Dessa lämningar utgör resterna av en ugn för järnframställning och härdar, förmodligen använda vid efteruppvärmning, då järnet skulle bankas rent från slagg. Dessutom förekommer spår av en byggnad, där lämningarna utgöres av en troligen förmultnad syll, minst en härd och ett antal stolphål. Några av de sistnämnda kan eventuellt hänföras till den neolitiska bosättningen, men detta går ej att avgöra. Fynden består här av järnslag, bränd lera, kraftigt förrostade järnföremål, varibland några nitar och brynen. Huruvida de sistnämnda fyndkategorierna härrör från den förhistoriska bebyggelsen kan ej avgöras då det över hela området, utan stratigrafisk åtskillnad, förekommer recent keramik, glaserat och oglaserat rödgods.

Dessutom fanns en stenpackning, företrädesvis av skörbränd sten i ett lager, liggande på ett sotlager, vars funktion ej kunnat fastställas.

DATERING OCH UTFÄRDERING

(jfr under rubriken tolkning, efter ytområde 1 och 2).

På platsen har förekommit en bosättning under neolitisk tid (C-14 från en härd gav 1675 ± 100 f. Kr.). De relativt tunna och breda flintavslagen är av en karaktär, som inte synes vara ovanlig i samband med fynd från senneolitikum och bronsålder. Dessutom förekommer spån, vilka i likhet med de två påträffade spånkärnorna liksom det tjockackiga yxfragmentet snarast synes peka mot en något tidigare bosättning, närmast av gropkeramisk karaktär. Ingen förhistorisk keramik har påträffats på platsen. Området ligger mellan ca 12 - 16 m ö.h. och torde under neolitisk tid ha erbjudit ett mycket gott boplatsläge, vid södra stranden av en mindre vik, vilken löpt in från den då vattentäckta Syrhåladalen i väster. Åt söder, sydväst och

nordöst har området skyddats av bergspartier.

Dessutom har området utnyttjats som järnframställningsplats under vikingatid (5 C-14 prover gav $915 - 1005 \pm 100$ e. Kr.). Resterna antyder här förekomsten av en rektangulär byggnad, med väggar av trä och med en stolpkonstruktion, som invändigt uppbar taket. Byggnaden synes ej vara förstörd av brand, utan har troligen nedrivits, varefter materialet bortförts. Funktionen av denna byggnad är ej känd. Avsaknaden av keramik kan eventuellt tala mot att byggnaden skulle ha använts för bostadsändamål och den enda härd, som med säkerhet kan sammanställas med byggnaden synes genom fynden av slagg och bränd lera snarast tyda på ett utnyttjande i samband med järnbearbetning.

Ca 25 m från byggnaden fanns, vad som kan förmodas utgöra resterna av en järnframställningsugn, av samma typ som påträffats vid undersökningar i Dalarna och som där genom C-14 analyser anses kunna tidfästas tills dels vikingatid, dels medeltid (1).

SUMMARY

Settlement area situated in a sheltered wedge-shaped valley in the hilly area to the east of a larger valley running north-south across the island of Hisingen in the City of Göteborg (see introduction to the Skäggered area).

There is evidence for both a neolithic settlement (C¹⁴ measurement of a sample from a hearth gave a date of 1675 ± 100 B.C.) which produced a fragmentary axe, blade and flake scrapers, blade scores, waste flakes and blades; and for a Viking Age house and an iron-working site (5 C¹⁴ measurements gave dates from $915-1005 \pm 100$ A.D.).

The last-mentioned remains consist of the remnants of a furnace for iron-smelting and hearths. There are also traces of a building in the shape of the probably decayed remains of a long wall (no. 33, fig. 4) and several post-holes (fig. 4). Some of the latter could belong to the neolithic settlement but this cannot be said for certain.

A hearth containing soot, charcoal and brittle burnt stones (no. 34a, fig. 4, 10) can be associated with the building on the evidence of

a C¹⁴ measurement. Iron slag and bits of fired clay were found in this hearth. This fact and the total lack of prehistoric pottery may indicate that the building was not lived in and should instead be considered as connected with the iron-working.

The furnace seems to have consisted of a timber frame surrounding a heap of stones in which a probably clay-lined hollow was made to receive the charge. A few furnaces of this type have been excavated in Dalecarlia, Sweden, and according to C¹⁴ measurements they date back to the Viking period and to the Middle Ages¹⁾. Iron slag, bits of fired clay, corroded pieces of iron, including some rivets and whetters, were found in connection with the furnace.

Litt:

1) Serning, I. "Förhistorisk järnhantering" ur Bergshandteringens Vänner. Årsbok 1969. (Band 42 av Blad för Bergshandteringens Vänner). Örebro 1969.

The author would like to thank docent Serning for this reference and for oral information about the excavations at Dysdalen and Sunnanäng.

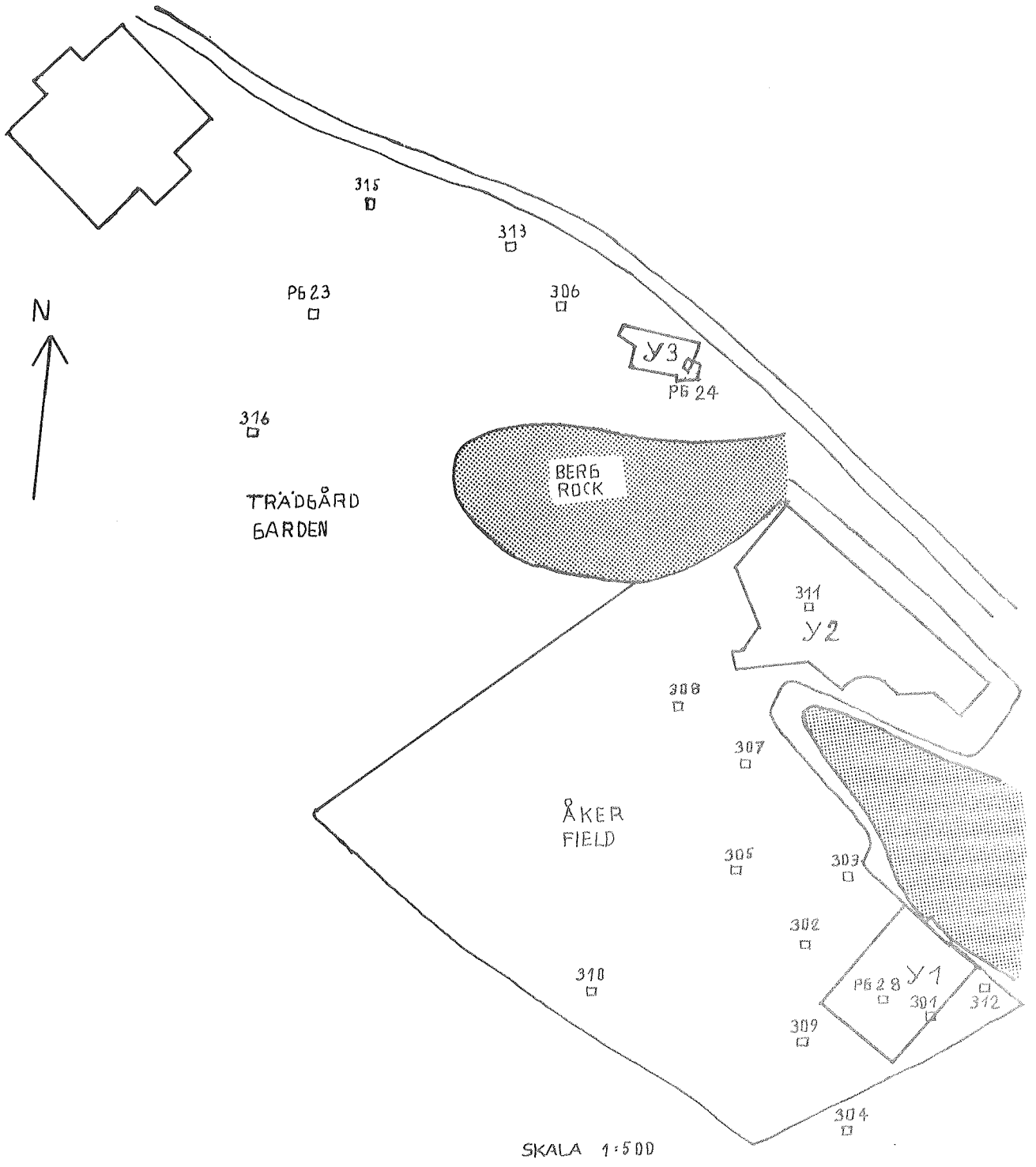
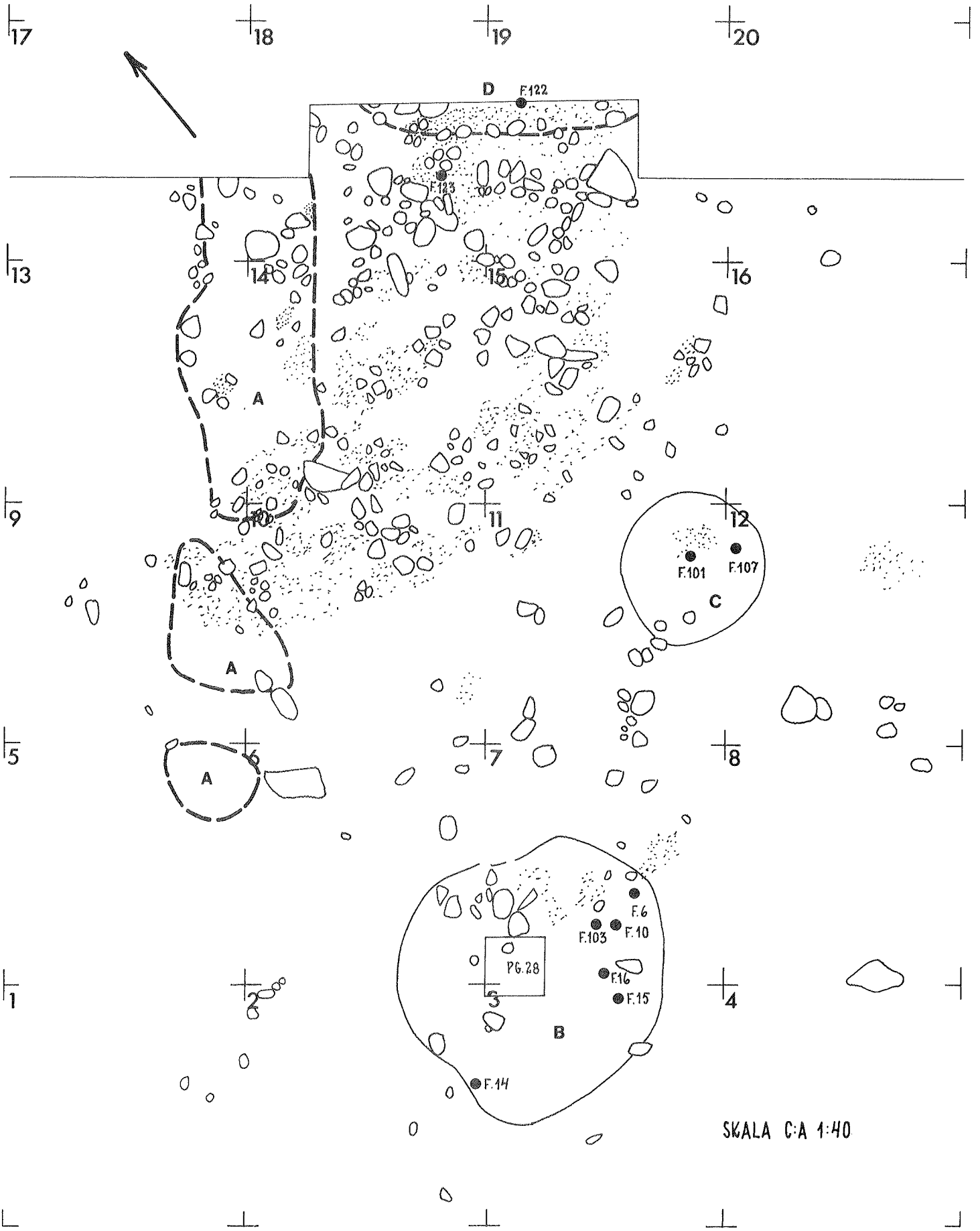

Fig 1

SKALA C:A 1:40

••••• = TILL GRUS SÖNDERBRÄND STEN
 ○ = BRITTLE BURNT STONES

Fig. 2

YTOMRÅDE 2
AREA 2

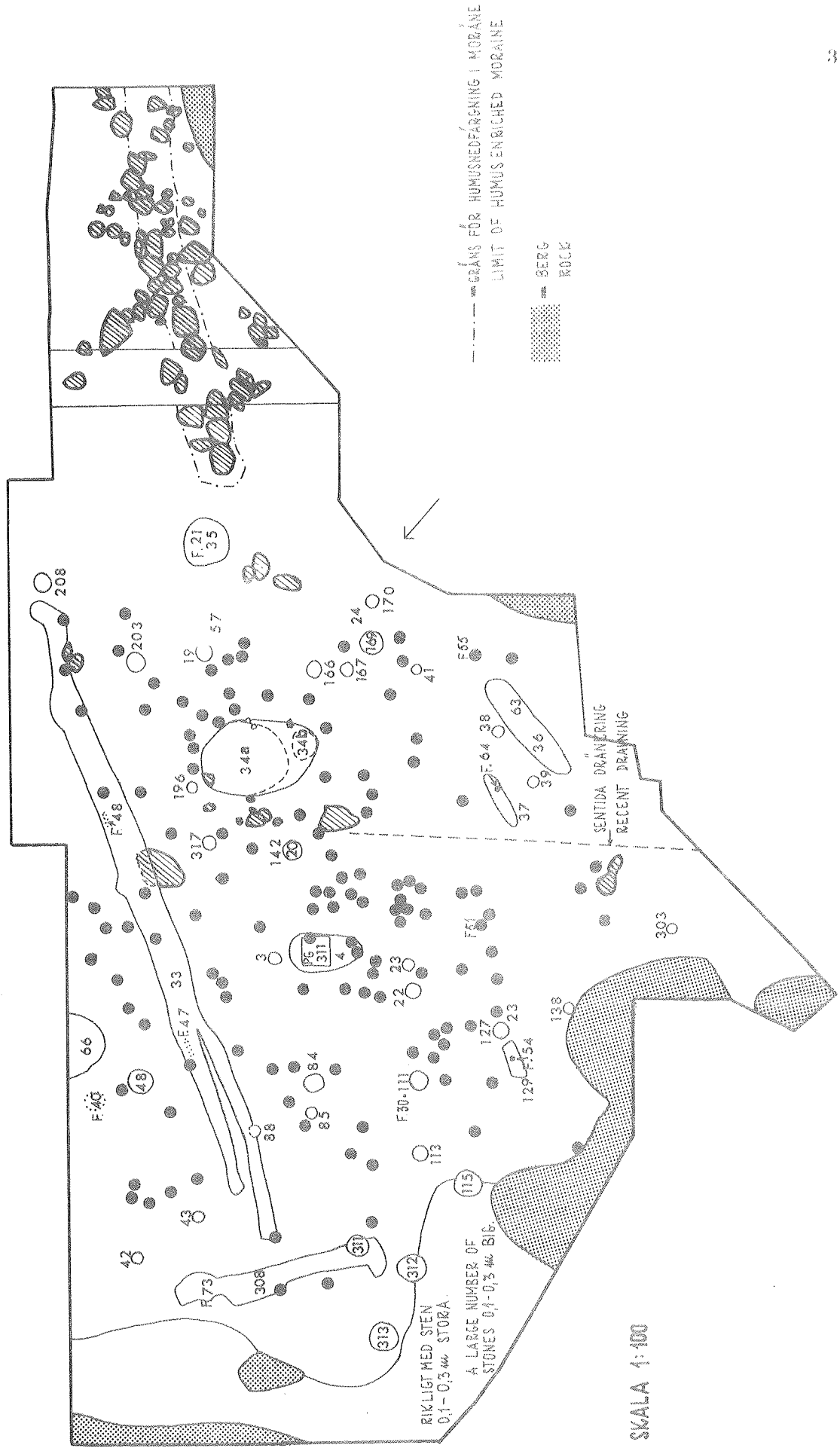

Fig. 3

YTOMRÅDE 2
AREA 2

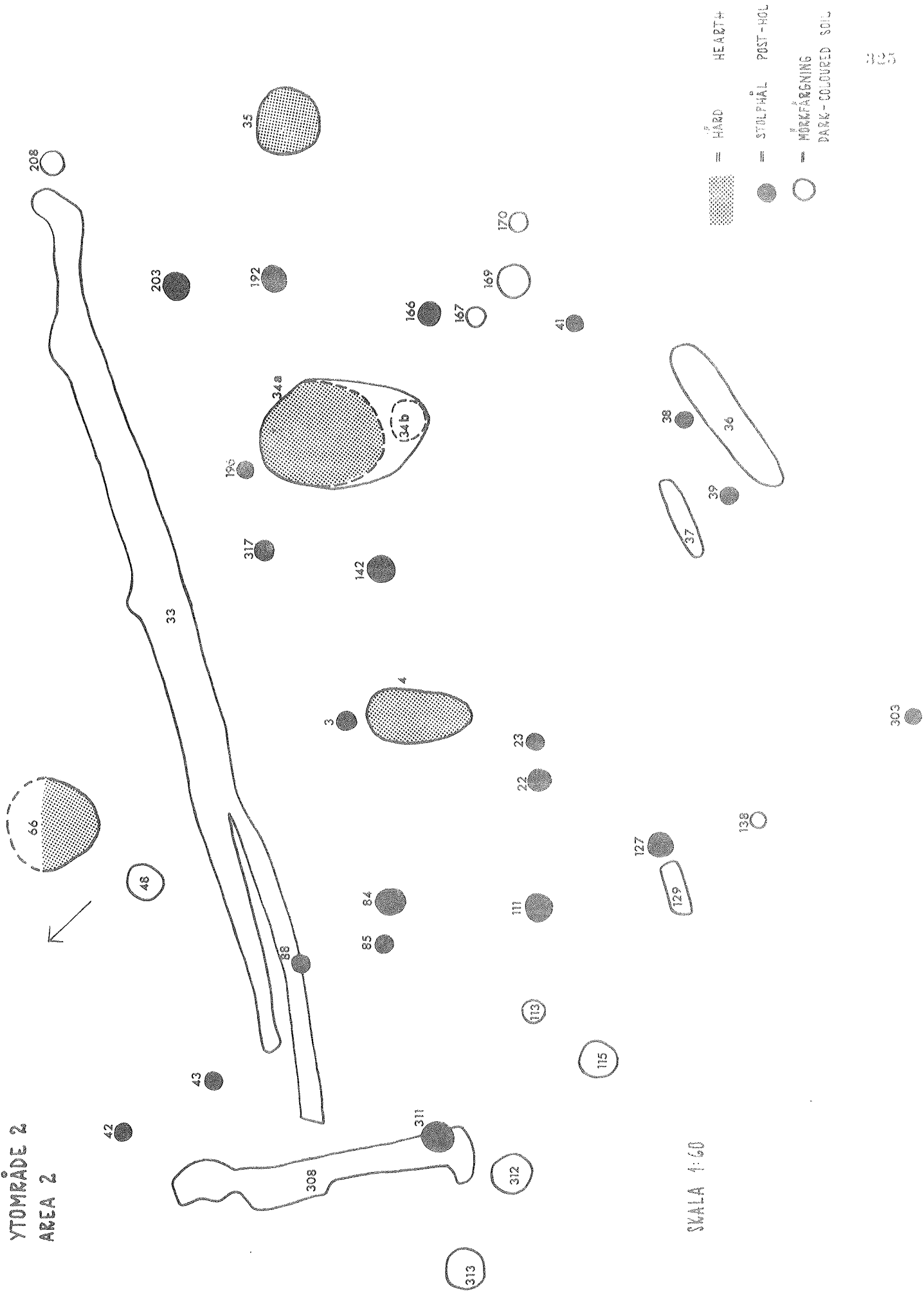
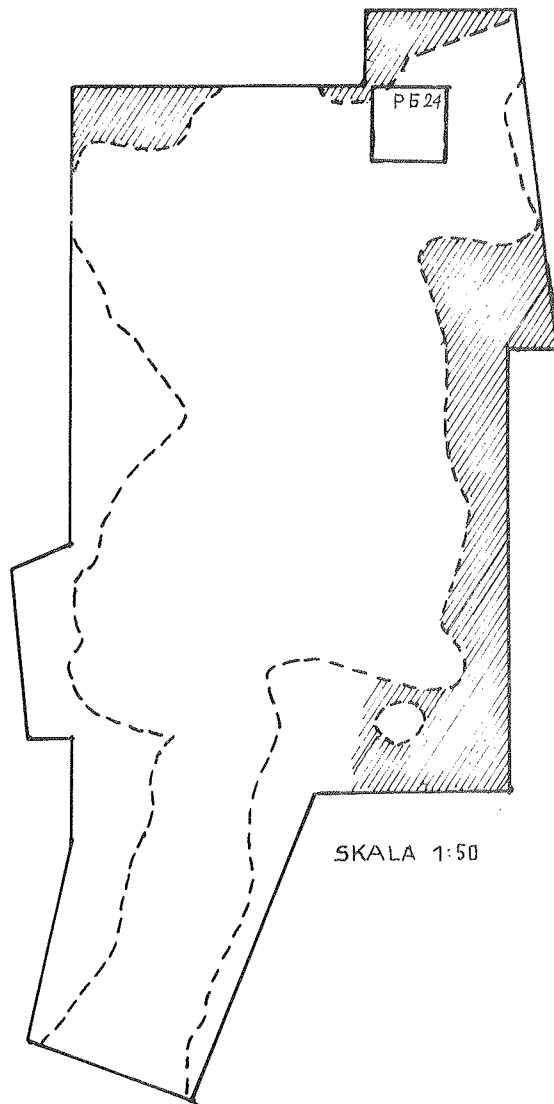

Fig 4

----- = BEGRÄNSNING FÖR STENPACKNINGEN

LIMIT OF STONE-PACKING

////// = SOTFÄRBAT UTANFÖR STENPACKNINGEN

SOOTY OUTSIDE THE STONE-PACKING

Fig 5

Fig. 6
Boplatsens södra del, från
norr.
The southern part of the
settlement. View from the
north.

Fig. 7
Ytområde 1 i förgrunden,
ytområde 2 mitt i bilden,
från söder.
Area 1 in the foreground,
area 2 in the center of
the photo. View from the
south.

Fig. 8
Östra delen av ytområde 2,
från väster.
The eastern part of area 2
seen from the west.

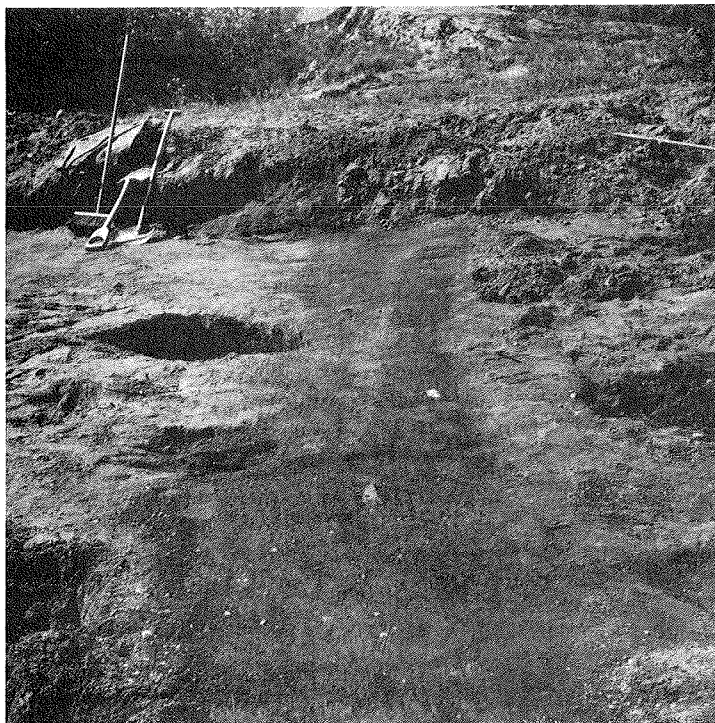

Fig. 9

Västra delen av anläggning 33 inom ytområde 2, från öster.

The western part of structure 33 in area 2.
View from the east.

Fig. 10

Ytområde 2, anläggning 34a, med kvarstående profil och 34b, utgrävd, från sydväst.

Area 2. Structure 34a with the section still standing. Structure 34b excavated. View from the south-west.